

มิติทางวัฒนธรรมและการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ของ ในจังหวัดจันทบุรี*

Cultural Dimension and Adaptation of the Ethnic Chong in Changwat Chantaburi

ผศ.ดร.โสวัตรี ณ ถลาง**

กนิษฐา แยมโพธิ์ใช้***

สุดาร์ตน์ รอดบุญส่ง****

บทคัดย่อ

การศึกษามิติทางวัฒนธรรมและการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ของในจังหวัดจันทบุรีมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและพัฒนาการของวัฒนธรรมดั้งเดิม และรูปแบบของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่มีการปรับตัวในสถานการณ์ปัจจุบัน การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ด้วยการสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วย กลุ่มผู้อาวุโสของชุมชน ปรชาญชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าว โดยใช้เวลาศึกษา 12 เดือน

ผลการศึกษาพบว่า ชองเป็นกลุ่มชาติพันธุ์พื้นเมืองดั้งเดิมในบริเวณพื้นที่ซึ่งปัจจุบันคือจังหวัดจันทบุรี ส่วนใหญ่รวมกลุ่มกันอยู่บริเวณทิวเขาสอยดาวและเขาศิขณภูมิ โดยเฉพาะในเขตตำบลตะเคียนทอง คลองพลู และพลวง ในอดีต ชองเลี้ยงชีพด้วยการปลูกข้าวไร่ เก็บของป่า และล่าสัตว์ จนได้ชื่อว่าเป็นนายพรานที่ชำนาญ ปัจจุบันชาวชองส่วนใหญ่เปลี่ยนมาประกอบอาชีพทำสวนผลไม้และรับจ้างทั่วไป อย่างไรก็ตามแม้จะมีการปรับตัวให้เข้ากับบริบทใหม่ แต่ก็ได้มีความพยายามในการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรม ซึ่งพบว่าการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ของในมิติทางวัฒนธรรม ประกอบด้วยการปรับตัวด้านภูมิปัญญา ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ เนื่องจากสภาวะแวดล้อมทางสังคมไม่เอื้ออำนวย ทำให้ชองต้องเปิดพื้นที่ทางวัฒนธรรม โดยรับวัฒนธรรมภายนอกเข้ามาผสมผสานและปรับให้เข้ากับวิถีชีวิตของตนเอง แม้ในบางครั้งยอมสูญเสียความเป็นตนเอง เพื่อลดความขัดแย้งและความแตกต่างระหว่างชาติพันธุ์

* งานวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนจากสถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2553

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หัวหน้าโครงการวิจัย

*** นักวิจัยหลัก

**** นักวิจัยหลัก

จากผลการศึกษาข้างต้นจึงมีข้อเสนอแนะว่า การสนับสนุนและส่งเสริมวัฒนธรรมของควรเป็นไปในรูปแบบที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มชาติพันธุ์ของผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรม โดยเฉพาะการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐทุกระดับและจากคนภายนอกชุมชนซึ่งจะทำให้สามารถถ่ายทอดวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไปสู่คนรุ่นหลัง และสร้างภาคภูมิใจในความเป็นของที่นับวันจะมีเหลือน้อยลงและมีแนวโน้มจะสูญหายโดยการถูกกลืนกลายหากขาดการมีส่วนร่วมและแรงสนับสนุนจากท้องถิ่นอย่างจริงจัง

คำสำคัญ: มิติทางวัฒนธรรม การปรับตัว กลุ่มชาติพันธุ์ของ จังหวัดจันทบุรี

Abstract

The study of cultural dimension and adaptation of the Ethnic Chong in Changwat Chantaburi aimed to examine cultural types and development of the ethnic community as well as cultural types changes which adapted to current situation. This 12-month qualitative research involved observations, in-depth interviews, and focus group discussion. The key informants consisted of community elders, village philosophers, community leaders, and the villagers who actively participated in the conservation of cultural identity of the ethnic Chong.

It was found that the Chong has been the original indigenous people of Changwat Chantaburi. Most of them have settled down around Khao Soi Dao and Khao Kitchagut, especially in Takian Thong, Khlong Plu, and Pluang sub-districts. In the old days, most of the ethnic Chong spent their lives cultivating paddy fields, hunting, and gathering. At present, most of them have changed to fruit gardening and being employed in various jobs. However, even though they had adapted to the changing context and new environment, it was also found that there had been efforts of the ethnic Chong in cultural restoration and preservation. The cultural adaptation of the ethnic Chong included their local wisdom, tradition, ritual, and belief system. Such adaptation was due to limited social space leading to the opening of their cultural space by acculturation and assimilation of external cultures to reduce conflicts and ethnic differences.

Recommendation for the research results was that the cultural support and promotion for the Chong should be carried out in accordance with their needs, especially those from all levels of government and the private sector. Such enhancement would enable the ethnic Chong to subsequently transfer their culture to the younger generation so that they could be proud of their ethnic identity which has been reduced and might even disappear through assimilation and the lack of active local participation and support.

Keywords: Cultural Dimension Adaptation Ethnic Chong Chantaburi Province

บทนำ

ความก้าวหน้าของสังคมภายใต้ระบบทุนนิยมของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน ได้ส่งผลกระทบต่อรูปแบบของวิถีชีวิตให้กลายเป็นวัฒนธรรมวัตถุนิยม การรุกรานทางวัฒนธรรม เป็นเหตุให้ชุมชนท้องถิ่นต่างๆ จำเป็นต้องปรับตัวและสร้างพลังทั้งตอบรับและตอบโต้ในรูปแบบที่แตกต่างหลากหลาย และเป็นไปในกระบวนการที่แตกต่างกันออกไป ในรูปกระบวนการต่างๆ เพื่อที่จะดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ (Identity) ทางวัฒนธรรมของตน

โดยเหตุผลหลักสำคัญดังกล่าว การศึกษามิติทางวัฒนธรรมและการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ของในจังหวัดจันทบุรี จึงเป็นการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมที่สามารถสะท้อนผ่านความเป็นชาติพันธุ์ (Ethnicity) ตามบริบทแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นสำคัญ ความเป็นอัตลักษณ์นี้เป็นตัวบ่งบอกความเป็นตัวตน รูปลักษณ์ รวมถึงการเชื่อมโยงตนเองออกสู่สังคมภายนอก ที่นำไปสู่การถกเถียงอภิปรายต่อไปในมิติเชิงอำนาจและสิทธิของชุมชนในแต่ละสังคมท้องถิ่นและชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งนี้ หากสังคมใดหรือชุมชนดังกล่าวไม่สามารถสะท้อนความเป็นตัวตนของตนเองให้เห็นชัดผ่านกระบวนการทางสังคมสู่ภายนอกแล้ว สิ่งที่ปรากฏให้เห็นก็คือ การถูกเบียดขับทางวัฒนธรรมจนกลายเป็นชุมชนของคนชายขอบ และวัฒนธรรมชายขอบ ในที่สุด ถึงแม้ว่าในความเป็นชายขอบนั้นจะมีการให้คุณค่า ความหมายเชิงวัฒนธรรมและเรื่องราวที่สะท้อนความเป็นตัวตนได้ดีเพียงใด ก็มีแนวโน้มที่จะถูกผสมผสาน กลืนกลาย และสูญสลายไปในที่สุดเช่นเดียวกับกลุ่มชาติพันธุ์ของที่กำลังอยู่ในสภาวะการณ์ ดังกล่าวนี้นี้

กลุ่มชาติพันธุ์ของเป็นกลุ่มชนพื้นเมืองดั้งเดิมของจังหวัดในภาคตะวันออกของประเทศไทย จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี จะพบได้บริเวณ จังหวัดระยอง ตราด และจันทบุรี ซึ่งปัจจุบันนี้กลุ่มชาติพันธุ์ของในจังหวัดระยองไม่ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัดอีกต่อไป และไม่มีคำตอบที่ชัดเจนว่ากลุ่มชาติพันธุ์ของหายไปไหน และอยู่ที่ใดบ้าง แม้แต่หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนในการส่งเสริมรักษา และอนุรักษ์วัฒนธรรม จังหวัดตราดที่ซึ่งเป็นบริเวณที่เคยปรากฏว่ามีกลุ่มชาติพันธุ์ของอาศัยอยู่ก็ปรากฏข้อมูลการคงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ของน้อยมากเช่นเดียวกับจังหวัดระยองที่เคยปรากฏหลักฐานว่ามีการอยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ของ อย่างไรก็ตาม ในจังหวัดจันทบุรีที่ซึ่งคณะวิจัยใช้เป็นสนามศึกษาในครั้งนี้ ยังปรากฏว่ามีผู้คนเชื้อสายเผ่าพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ของที่มีบทบาทเป็นหน้าเป็นตาให้กับการท่องเที่ยวของจังหวัดจันทบุรีอยู่บ้างในปัจจุบัน ความเป็นไปที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวจึงเป็นแง่มุมที่น่าสนใจสำหรับนักวิจัยโดยมุ่งประเด็นการศึกษาตั้งแต่วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ขั้นตอนและรูปแบบต่างๆ ของการดำเนินชีวิตที่เกิดจากภูมิปัญญาในแบบของ “คนของ”

โครงการวิจัยฯ โดยนักวิจัยจึงเลือกพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ซึ่งเป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ด้วยเหตุผลว่าจังหวัดจันทบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกของไทยที่มีการพัฒนาไรทิศทางที่ไม่แตกต่างมากนักจากจังหวัดอื่นที่ปรากฏการคงอยู่ของวัฒนธรรมของ หากแต่ไม่พบหลักแหล่งการตั้งถิ่นฐานเป็นทางการเช่นที่จังหวัดจันทบุรี การศึกษาครั้งนี้เป็นการบันทึกเชิงชาติพันธุ์

วรรณา (Ethnography) ทั้งในเรื่องรูปแบบ และพัฒนาการของวัฒนธรรมพื้นเมือง และรูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่ชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ของมีการปรับตัว เพื่อดำรงอยู่ให้ได้ในบริบทของสังคมปัจจุบัน รวมถึงการสะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ของในจังหวัดจันทบุรี และเมื่อมีความเข้าใจกับภาพที่สะท้อนมาในระดับหนึ่งแล้ว ข้อมูลชุดนี้จะสามารถนำไปปรับใช้ในการวางแผนนโยบายการพัฒนาจังหวัดจันทบุรีให้เหมาะสมกับบริบทของจังหวัดได้ รวมทั้งยังเป็นการถอดบทเรียนจากชุมชน เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาเชิงวิชาการและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไป

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ได้รับข้อมูลในเชิงลึก และเป็นไปตามคำถามที่นักวิจัยต้องการค้นหาผ่านรูปแบบของกระบวนการวิจัยไม่ว่าจะเป็นการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสาร ตำราวิชาการต่างๆ การสำรวจพื้นที่ตามเส้นทางของคนชองในเชิงกายภาพ การเก็บข้อมูลโดยการสังเกตการณ์ (Observation) ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน นอกจากนี้ยังรวมถึงการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก(In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ซึ่งมีแนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เป็นเครื่องมือ และมีกลุ่มตัวอย่างของการศึกษาซึ่งมุ่งเน้นไปที่ กลุ่มผู้อาวุโส ประชาชนของชุมชน ผู้นำชุมชน และผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ชอง

ชองในตำนานแห่งเมืองจันทบูร

“จันทบูร” เป็นชื่อเมืองดั้งเดิมของเมืองจันทบุรี ซึ่งหมายถึง เมืองแห่งพระจันทร์ โดยมีความหมายแฝงคือ ความสงบร่มเย็นเป็นสุข เมืองจันทบูรเป็นเมืองโบราณซึ่งปรากฏอยู่ในพงศาวดารสมัยสร้างกรุงศรีอยุธยา แต่จะเริ่มสร้างเมืองเมื่อใดไม่มีหลักฐานปรากฏแน่ชัด หากแต่มีหลักฐานในหนังสือฝรั่งชื่อ “แคมโบซ” (ม.อิติเมอร์ 1901 อ้างถึงใน พระครูธรรมสรคุณ (เขียน ขนุศลโร. 2546) ว่ามีบาทหลวงได้พบศิลาจารึกภาษาสันสกฤตที่ตำบลสระบาป โดยมีข้อความว่า เมื่อ 1,000 ปีล่วงมาแล้ว มีเมืองหนึ่งชื่อว่า “คอนคราบุรี” (หรือที่เราเชื่อกันว่าเป็นเมืองจันทบูร หรือจันทบุรีในปัจจุบัน) เป็นเมืองที่มีอาณาเขตกว้างขวาง ตั้งอยู่ที่เชิงเขาสระบาป ชาวพื้นเมืองเดิมมีเชื้อชาติ “ชอง” โดยมีเรื่องเล่าว่า เคยมีกษัตริย์ผู้ครองนครโบราณ (ซึ่งนครไม่ปรากฏแต่เป็นเมืองเชิงเขาสระบาป) มีกษัตริย์พระนามว่า พระเจ้าพรหมทัต (หรือพระเจ้าบริพวงค์ลือริยมาต) มีพระโอรส 2 พระองค์ พระนามว่า พระไวยทัต และพระเกตุทัตแต่พระเอกอัครมเหสีได้สิ้นพระชนม์ลง พระเจ้าพรหมทัตได้อภิเษกพระมเหสีพระองค์ใหม่พระนามว่า “พระนางกาไว” (ทรงมีพระสิริพิลาศ และทรงมีเชื้อสายชอง จนบางครั้งอาจกล่าวได้ว่าเป็นต้นเชื้อสายชองในจังหวัดจันทบุรี) และเป็นที่โปรดปรานยิ่งนัก จนกระทั่งมีพระโอรสด้วยกัน 1 พระองค์ พระนางจึงมีพระประสงค์ให้พระโอรสของตนขึ้นครองราชย์ จึงทูลขอให้พระเจ้าพรหมทัตให้ส่งพระโอรสทั้ง 2 ไปสร้างบ้านเมืองใหม่ในท้องที่ทุรกันดาร ทางเหนือแดนต่อแดน (เขตอำเภอโป่งน้ำร้อนในปัจจุบัน ซึ่งมีชาวชองอยู่จำนวนมาก) เมื่อพระเจ้าพรหมทัตสวรรคต พระนางจึงนำบุตรของตนขึ้นครองราชย์ ด้วย

ยังทรงพระเยาว์อยู่ นครแห่งนี้จึงถูกเรียกขานตามชื่อของพระมารดาว่า “เมืองกาไว” เมื่อเรื่องราวรู้ถึงพระโอรสทั้ง 2 พระองค์ของพระเจ้าพรหมทัตจึงยกทัพมาตีหวังเอาเมืองคืน แต่สู้กำลังไม่ได้ จึงไปทูลขอกำลังจากกษัตริย์ขอมที่นครธมให้มาช่วยรบและสัญญาว่าจะแบ่งเมืองให้ กษัตริย์ขอมจึงรีบส่งไพร่พลมากองทัพครั้งนี้ได้ยกทัพมาตั้งพลับพลาพักพลอยู่นอกเมือง ตำบลที่พักพลนี้จึงชื่อว่า “ตำบลพลับพลา” ครั้งนี้เริ่มศึกสงครามโดยการส่งคนเข้าไปเจรจา แต่ไม่สำเร็จจึงเกิดการสู้รบกัน พระนางกาไวเห็นท่าไม่ดีจึงหนีโดยชนทรัพย์ลี้หนีขึ้นหลังช้างที่เพนียด (ปัจจุบันเป็นวัดเพนียดที่มีสภาพร้าง) แล้วเปิดประตูทางตอนใต้หนีไป แต่ก็ถูกติดตามจนพระนางเห็นว่าจวนตัวจึงนำเอาเพชร พลอย ทองออกมาหว่านจนทั่วบริเวณ เพื่อล่อให้ทหารข้าศึกมัวพะวงกับการเก็บทรัพย์นั้น แล้วรีบหนีลงเรือไปสถานที่ที่พระนางหว่านทรัพย์ลี้ นั้นปัจจุบันนี้ชื่อว่า “วัดทองท่ว” ด้วยตำนานทางประวัติศาสตร์นี้เอง ที่สะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ของที่มีความสัมพันธ์กับพื้นฐานดั้งเดิม (Primordial Ties) ไม่ว่าจะเป็นการมีชื่อร่วมกัน (Collective Name) การมีอาณาเขตร่วมกัน ซึ่งก่อให้เกิดความทรงจำและพลังประชาคมทางชาติพันธุ์ ซึ่งถือเป็นศูนย์กลางภูมิศาสตร์ทางสัญลักษณ์ (Symbolic Geographical Center) อันเป็นถิ่นศักดิ์สิทธิ์ เป็นสัญลักษณ์แห่งมาตุภูมิเกิด แต่ประเด็นสำคัญการมีอำนาจในตัวเองคือ เท่ากับการกล่าวถึงสาระสำคัญ (Essence) ของบุคคล ดูได้จากพระนางกาไว ที่ทรงมีเชื้อสายขอม และเป็นชนชั้นสูงที่ก่อให้เกิดอำนาจในเผ่าพันธุ์ผ่านคำว่า “ขอม” หากแต่ลักษณะนิสัยของผู้นำตำนาน (พระนางกาไว) จะเจ้าเล่ห์ในการช่วงชิงอำนาจ ทำให้ตำนานนี้ไม่ได้รับการกล่าวถึงในชนชาติของมากนัก เนื่องด้วยจะกลายเป็นสัญลักษณ์ของความเจ้าเล่ห์ในเชิงชาติพันธุ์

ชอง: ลักษณะทางกายภาพ

กลุ่มชาติพันธุ์ของเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ 1 ในจำนวน 5 กลุ่มชาติพันธุ์ ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดจันทบุรี (ชาติพันธุ์ขอม ชาติพันธุ์จีน ชาติพันธุ์ญวน ชาติพันธุ์กูหล่า และชาติพันธุ์เขมร) มีวิถีชีวิตสัมพันธ์กับป่าเขาธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะบริเวณเทือกเขาสอยดาว เทือกเขาฉิมชฎู ลักษณะทางกายภาพของคนชาติพันธุ์ของจะมีรูปร่างสันทัด สูงประมาณ 5 - 5.5 ฟุต เมื่อเทียบกับชนชาติอื่นถือว่ารูปร่างไม่ค่อยสูง โดยเฉพาะเพศชายนั้นถือได้ว่าตัวเล็ก ผมหยิกขอดติดหนังศีรษะและตัดเรียบแบน โใบหน้าเหลี่ยม คางเหลี่ยม ขากรรไกรกว้าง หน้าผากกว้างเอิก ศีรษะโต สีผิวเข้มออกดำแดง ริมฝีปากหนา จมูกแบนจนไม่มีตั้ง รูปปากจมูกใหญ่ ตาโปนโต คิ้วดก ลักษณะของหน้าตาจะเหมือนกับชนพื้นเมืองในประเทศออสเตรเลียมาก (ตาโต ผิวดำ ผมหยิก สันคิ้วหนา) และประการสำคัญทั้งผู้หญิงและผู้ชายชาวขอมจะมีลักษณะของโครงกระดูกด้านหลังยกขึ้นสูงไม่ต่ำราบ(ดูจากไหล่และสะบัก) เมื่อเทียบกับคนทั่วไป ลักษณะกล้ามเนื้อตั้งแต่สะบักถึงเอวจะมีกล้ามเนื้อที่หนูนแผ่กว้างเต็มทั้งแผ่นหลัง ร่องกระดูกสันหลังลึก ด้วยลักษณะทางกายภาพนี้เองทำให้นักมานุษยวิทยาจัดให้กลุ่มชาติพันธุ์ของอยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์ตระกูลเขมรและมอญ (Mon Khmer) ซึ่งถูกบรรจุเป็นสาขาย่อยของกลุ่มชาติพันธุ์ตระกูลออสโตร - เอเชียติก (Austro-Asiatic)

มิติทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชอง

ตำนานแห่งถิ่นฐาน

จากตำนานทางประวัติศาสตร์ที่ตั้งถิ่นฐานของชาวชองไม่ซับซ้อน เป็นไปแบบเรียบง่าย ภายใต้เงื่อนไขของปารกรรมชาติ ในที่นี้คือ เขาคิชฌกูฏและเขาสอยดาว เทือกเขานี้แบ่งออกเป็น 2 ฝั่ง ฝั่งอำเภอกิชฌกูฏ และอำเภอโป่งน้ำร้อน ในอดีตสามารถเดินเท้าข้ามไปหากันได้ ทำให้มีการถ่ายโอนสมาชิกชาวชองระหว่างสองฝั่งของเทือกเขาจนเกิดการรวบรวมเชิงชาติพันธุ์เป็นระบบเครือญาติ ปัจจุบันเทือกเขาดังกล่าวเป็นเทือกเขาที่ถูกทำให้กลายเป็นของหน่วยงานราชการและบางส่วนเป็นของนายทุนรายใหญ่ ดังนั้นระบบเครือญาติที่เชื่อมต่อกันโดยทางเท้าผ่านข้ามเทือกเขานี้จึงถูกตัดขาดจากกัน มีเพียงการคมนาคมทางถนนเท่านั้นที่เป็นเส้นทางใหม่ในการติดต่อถึงกัน

การตั้งถิ่นฐานของชาวชองในจังหวัดจันทบุรี มีการปรับตัวเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เมื่อมีคนภายนอกเข้ามาอยู่อาศัยร่วมด้วย ชาวชองจะซึมซับรับเอาวัฒนธรรมของคนภายนอกเพื่อปรับวัฒนธรรมของตนเองให้สอดคล้องกับคนภายนอกได้โดยไม่ยาก โดยในระยะแรกคนภายนอกที่ย้ายเข้ามาอยู่เป็นข้าราชการหรือผู้ที่มีฐานะทำให้เกิดภาวะของอำนาจที่นำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์ใหม่ของชาวชอง ผนวกกับวิถีชีวิตบวรวิถีแห่งเทือกเขาและการเป็น “ชาวป่า” ที่ต้องเปลี่ยนไปเมื่อได้รับการผลักดันจากส่วนราชการ ไม่ว่าจะโดยปัจจัยทางด้านกฎหมาย ข้อบังคับที่ทำให้ชาวชอง ซึ่งเป็นประชาชนคนไทยตามกฎหมายต้องปฏิบัติตามอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และไม่พยายามที่จะปฏิเสธสภาวะเหล่านั้นด้วย

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักพบว่า เดิมการจัดสรรการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าดั้งเดิมของชุมชน ไม่ให้มีปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน การแบ่งเขตแดนชาวชองมักใช้แนวเนินดินหรือแนวต้นไม้เป็นตัวแบ่งเขตที่ดิน ส่วนมากที่ดินจะเป็นป่าทึบเป็นที่รกร้างกันมานาน จนกระทั่งเข้าสู่ยุคของการพัฒนาเมื่อนายทุนได้เข้าไปโค่นไม้ในป่าบริเวณเขาคิชฌกูฏและเทือกเขาอื่นๆ และใช้ทางเกวียนเดิมเป็นทางรถบรรทุกขุง ทำให้การคมนาคมดีกว่าเก่า การพัฒนาส่งผลให้เกิดการตั้งถิ่นฐานใหม่ๆ โดยมีชาวไทยและชาวจีนเข้าไปจับจองที่ดินเป็นสวนปลูกผลไม้และยาง ชาวชองเริ่มมีปัญหาเรื่องที่ดิน อันเนื่องมาจากระบบเอกสารสิทธิ์ ปัญหาที่พบคือ หากคนภายนอกต้องการได้ที่ดินจึงกระทำการยิงหนังสติ๊กหรือลูกดินไปยังบริเวณที่ดิน หากตกที่บริเวณใดที่ดินนั้นจะเป็นกรรมสิทธิ์ของเขาทันที ชาวชองที่ทำกินอยู่เดิมก็จะหลบให้ เนื่องจากไม่ต้องการมีเรื่องทะเลาะวิวาท บุคคลภายนอกจึงนำที่ดินไปแสดงเอกสารสิทธิ์ต่อทางราชการ เหตุการณ์นี้ทำให้ชาวชองอพยพมาอยู่รวมกันในพื้นที่ด้านล่างของเทือกเขา แต่ยังคงติดกับต้นน้ำของเทือกเขา เนื่องจากยังคงมีความผูกพันทางอาชีพ ทั้งนี้ในปัจจุบันชาวชองย้ายครัวเรือนมาสร้างชุมชนเป็นหมู่บ้านต่างๆ ในอำเภอโป่งน้ำร้อน และยังคงมีความพยายามที่จะอยู่ติดกับต้นน้ำของเทือกเขาสอยดาวให้มากที่สุด เนื่องจากยังสามารถเข้าไปดูแลป่ากระวานและสมุนไพรรักษาโรคในป่าตามที่เคยปฏิบัติมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษได้ ประการสำคัญคือการรักษาสายสัมพันธ์ทางเครือญาติยังคงอยู่บริเวณเดียวกันเป็นส่วนมาก หากมิได้แต่งงานย้ายถิ่นไปอำเภออื่นๆ นอกจากนั้น การย้ายออกนอกจังหวัดจันทบุรีของชาวชองก็มีน้อยมาก ปัจจุบันมีประมาณ 2 - 3 รายเท่านั้น อย่างไรก็ตาม มีการเดินทางเพื่อเข้าไปทำงานในอำเภอเมืองจันทบุรี และกลับมาพักในชุมชนของตนเช่นเดิม

สถาปัตยกรรมกับความเป็นของ

ของในอดีตมีการตั้งถิ่นฐานอยู่กลางเทือกเขา ทำให้ลักษณะสถาปัตยกรรมบ้านของเป็นเรือนจะ ถูกยกพื้นสูงจากพื้นดินประมาณ 1.5 - 2.0 เมตร จะใช้บันได 3 ชั้น หรือ 5 ชั้น เพื่อกันสัตว์ร้ายในยาม ค่ำคืน ตัวบ้านจะสร้างเป็น 3 ระดับ ส่วนหน้าของบ้าน เรียกว่า “ชานบ้าน” ใช้เป็นบริเวณพักวางสิ่งของ เครื่องใช้ต่างๆ ส่วนที่สองคือ กลางบ้านเป็นบริเวณที่ใช้เป็นที่พักผ่อน รับประทานอาหาร หรือ พิธีกรรมต่างๆ และรวมถึงเป็นที่ใช้รับประทานอาหารด้วย ส่วนที่สาม เป็นส่วนในของบ้านจะกันเป็นห้อง นอน ส่วนใหญ่จะกันเพียงห้องเดียวใช้ไม้ไผ่สับแตกๆ ที่เรียกว่า ฟาก เป็นอุปกรณ์กันห้อง รูปบ้านจะเป็น รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า วัสดุในการก่อสร้างบ้านที่สำคัญ คือ ไม้ไผ่ และไม้อื่นๆ จากป่าเท่าที่จะหาได้ แต่ที่ สำคัญคือ ไม้ไผ่สับ เรือนชาวช่องมีลักษณะเป็นเรือน “เครื่องผูก” เพราะทุกส่วนของบ้านที่ต่อกันจะใช้วิธี ผูกมัดด้วยหวาย หรือเชือกที่ได้จากการทาบเปลือกของต้นไม้ที่มีความเหนียวและยาวพอ เช่น เปลือกของ ต้นชงโค เป็นต้น (ชาวช่องไม่รู้จัก ลวด ตะปู ฆ้อน และในภาษาของไม่มีคำเรียกวัสดุเหล่านี้) เสาบ้านที่ เป็นเสาหลักจะใช้ไม้เนื้อแข็งทั้งต้นที่มีขนาดย่อม หากส่วนที่เนินง่ามหรือถ้าหากไม่มีก็ใช้ขวานปลู (อุปกรณ์ สำคัญของช่องไม่เพียงใช้ประโยชน์หากแต่ยังสำคัญต่อพิธีกรรมในชีวิตชาวช่อง) บากให้เนินง่าม เพื่อใช้ ไม้พาด ทำเป็นรูดบ้าน พื้นบ้านทำจากไม้ไผ่ที่ตัดขนาดให้ได้พอดีกับความยาวของตัวบ้าน ไม้ต้นคันชง ไบระกำ ไบจาก ไบหวาย ไม้เหล่านี้จะนำมาเย็บติดกันเป็นแผง เรียกว่า “ตับ” อุปกรณ์ที่ใช้ในการเย็บ หรือกลัดให้ไม้ติดกันเป็นแผง เรียก “ตอก” หรือ “ไม้กลัด” รูปแบบสถาปัตยกรรมอีกแบบหนึ่งที่มี พัฒนาการจากการใช้ไม้ไผ่สับเพียงอย่างเดียว ส่วนพื้นของบ้านที่อยู่อาศัยจะเป็นไม้ตะเคียนทองที่ทำได้ จากป่า โดยมีฐานความเชื่อว่าต้นตะเคียนมีเจ้าแม่หรือผีที่มีอิทธิฤทธิ์ลี้ลับอยู่เพื่อรักษาไม้ ดังนั้นต้อง ควบคุมสิ่งที่ไม่มองไม่เห็นไว้ไม่ให้มาทำร้ายเจ้าของบ้าน แต่ไม้ตะเคียนทองเป็นสิ่งที่หายากอยู่แล้วจึง ไม่พบเห็นมากในการสร้างบ้าน

สภาพสถาปัตยกรรมแบบของช่องปัจจุบันมีการปรับปรุงให้เป็นไปตามสมัยนิยมคือ มีการใช้อิฐ ใช้ปูนก่อสร้างแทนผลผลิตจากป่า มีการใช้ตะปู ค้อนร่วมในการก่อสร้าง ซึ่งไม่ปรากฏในอดีต ทำให้ บ้านเรือนของกลุ่มชาติพันธุ์ของช่องมีลักษณะคล้ายกับบ้านเรือนในชนบทของภาคเหนือและภาคอีสานของ ประเทศไทย แต่ยังคงสภาพความเรียบง่าย ถึงแม้จะยกเป็นสองชั้น ได้ถุนบ้านยกสูงเหมือนในอดีต ส่วน บ้านเรือนของชาวช่องแบบดั้งเดิมจะพบเห็นได้ในเขตป่าเทือกเขาสอยดาว ซึ่งชาวช่องเรียกว่า “ชน่า” อยู่ กลางป่าเทือกเขาสอยดาว อาทิเช่นบ้านของลุงคุณย์ (เครือญาติกำนันธงชัย วงแหวน) ที่ยังมีลักษณะของ ความเป็นบ้านเรือนแบบช่องที่พอจะหลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน

อาชีพของ

การหาของป่าล่าสัตว์ คือ อาชีพหลักของชาวช่องแต่ยังมีอีกอาชีพหนึ่งคือ การล่องแพลากซุง มาลงแม่น้ำ (แม่น้ำจันทบุรี) โดยใช้ควายชักลากลงมาถึงขอบตลิ่งก่อนเปลี่ยนเป็นลงแพ โดยใช้ควาย ประมาณ 20 ตัวต่อซุงต้นใหญ่ๆ 1 ต้น และเมื่อผูกรวมเป็นแพก็ใช้ควายลากเป็นเชือกพรวนอย่างดีมัด แล้วล่องลงมาตามลำน้ำจันทบุรี ประมาณ 3 - 4 วัน ก็ถึงทำนน้ำหน้าวัดจันทบุรี (ปัจจุบันเรียกว่า ท่าเมือง เก้า) เพื่อนำไม้ไปขายในเมือง ทำให้ชาวช่องที่เคยหาของป่า ล่าสัตว์เพื่อดำรงชีพ เริ่มที่จะเรียนรู้ว่า

ตลาดในเมืองมีความต้องการของปา หรือลัตว์ปา เพื่อบริโภคเช่นกัน จึงหาของปาลัตว์เพิ่มจำนวนขึ้น หรือนำของที่สะสมไว้ไปจำหน่าย นำเงินที่ได้ไปซื้อของที่ครอบครัวของตนเองต้องการ นอกจากนี้ใช้ไม้เพื่ออุตสาหกรรมการก่อสร้าง หรือการสร้างเครื่องมือทำมาหากิน ยังมีไม้หอม เช่น ไม้จันทร์ ไม้กฤษณา ที่มีมากบริเวณเทือกเขาสอยดาว เป็นไม้หอมที่คนในเมืองมีความต้องการซื้อจำนวนมาก รวมถึงเครื่องเทศ และสมุนไพรต่างๆ เช่น กานพลู เวย์ สมอ พลูสี เครื่องยาต่างๆ รวมทั้ง น้ำมันยาง หวายชนิดต่างๆ ชั้นหนังสัตว์ เขาสัตว์ ซึ่งปีหนึ่งเขาจะล่องแพและนำสิ่งของไปเหล่านี้ไปขายในเมืองเพียงครั้งเดียว ประมาณเดือนกันยายน - เมษายน เนื่องจากน้ำยังคงมีเพียงพอสำหรับการล่องแพ เมื่อน้ำแห้งแล้วจะล่องแพไม่ได้ต้องอาศัยทางเกวียน ซึ่งเป็นการเดินทางที่ลำบากและใช้เวลาเดินทางมากกว่า ฉะนั้น การเดินทางในหน้าแล้งจึงไม่ค่อยนิยมกัน ส่วนสิ่งของที่ชาวซอจะซื้อกลับบ้าน ก็คือ เกลือ หอม กระเทียม น้ำอ้อย ด้าย ยาสูบ ในการไปซื้อขายนี้อาศัยในเมือง ผู้ชายจะเป็นผู้ทำหน้าที่ ส่วนผู้หญิงจะอยู่บ้านทำหน้าที่แม่บ้าน

ปัจจุบันอาชีพเดิม ไม่ว่าจะเป็นหาของปาลัตว์ ล่องซุง ได้เลือนหายไปจากสังคมชาวซอแล้ว เหลือไว้เพียงหลักฐานบางชนิด อาทิ ขวานปูลู อุปกรณ์ดักสัตว์ เป็นต้น ทำให้ชาวซอหันมาประกอบอาชีพรับจ้างเป็นคนสวน หรือรับจ้างเป็นเด็กวางลูกกอล์ฟของสนามกอล์ฟสอยดาว บางคนก็ไปเป็นลูกจ้างของหน่วยราชการใกล้ๆ ชุมชน หรือแม้แต่เป็นผู้นำระดับท้องถิ่น (ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน) เนื่องจากสภาพแวดล้อมของสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป ภูมิปัญญาด้านการประกอบอาชีพดั้งเดิมส่วนใหญ่จึงอยู่ในคำบอกเล่า และเกิดภูมิปัญญาในอาชีพอื่นๆ ก็ขึ้นมาแทนที่

เครื่องมืออาชีพชาวซอ

สำหรับเครื่องมือในการประกอบอาชีพของชาวซอไม่ได้มีความซับซ้อนด้วยวิธีการหรือเทคนิคมาก เนื่องจากในอดีตเครื่องใช้ไม้สอยเป็นไปเพื่อใช้งาน ซึ่งจะไม่ได้มีความสวยงาม เครื่องมือที่สำคัญที่สุดของชาวซอ คือ ขวานปูลู มีลักษณะของขวานปูลูก็จะคล้ายกับขวานทั่วไป แต่ไม่ใหญ่มาก ค่อนข้างยาว เป็นอุปกรณ์และเครื่องมือที่สารพัดประโยชน์เป็นอย่างมากและเกี่ยวพันกับวิถีชีวิตปกติของชาวซอ ใช้ประกอบพิธีกรรม เช่น พิธีแต่งงาน (การตัดหรือการปลุกขาน) ขวานปูลูจะมีบทบาทในการประกอบพิธีกรรม และมีบทบาทในการเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญในพิธีกรรม เด็กจะไม่สามารถนำไปเล่นได้ เป็นความเชื่อที่ห้ามนำเครื่องมือทำมาหากินไปใช้เล่น

ปัจจุบันไม่สามารถพบขวานปูลูในพื้นที่อำเภอโป่งน้ำร้อน และอำเภอมะขาม อีกต่อไป เนื่องจากเมื่ออาชีพเปลี่ยนไปเครื่องมือที่ใช้ในการประกอบอาชีพไม่ว่าจะทำอะไร ทำข้าวไร่ เก็บของปาลัตว์ เป็นต้น หายสาบสูญ ยกเว้นอำเภอเขาคิชฌกูฏ ที่ยังพบขวานปูลูและเครื่องเล่นบางชนิด ที่บ้านลุงฮั่น (บุคคลที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นคนของแท้จากชุมชน) เมื่อคณะผู้วิจัยสอบถามชาวซอส่วนใหญ่สามารถบอกลักษณะของเครื่องมือ และบางคนบอกวิธีการและกระบวนการทำเครื่องมือได้ แต่ไม่มีเครื่องมือให้เห็น หากจะเห็นก็เป็นเครื่องมือที่หาซื้อได้ตามตลาดทั่วไป อาทิเช่นเม็ด ขวาน เสียม เป็นต้น

เศรษฐกิจ และการยังชีพของชาวชอง

ระบบเศรษฐกิจของครอบครัวชาวชองย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามระบบเศรษฐกิจในระดับสังคม เมื่อรูปแบบการทำงานหรืออาชีพเปลี่ยนแปลงไป ระบบสังคมที่สร้างภาระรายจ่ายสูงขึ้นต่อครัวเรือน อาทิ เช่น การจ่ายภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา (จ่ายเมื่อมีรายได้เพียงพอกับเกณฑ์การจ่ายภาษี) การจ่ายค่าลงทะเบียนเรียนภาคบังคับของบุตรหลาน รัฐเป็นผู้รับผิดชอบ (ซึ่งยังมีค่าใช้จ่ายอื่นๆ อีกจำนวนมาก อาทิ เช่น ค่าเดินทาง ค่ากิจกรรม เป็นต้น) การจ่ายภาษีทางอ้อมผ่านการซื้อสินค้าต่างๆ หากแต่ยังมีค่าเดินทาง การซื้อขายสินค้าต้องอาศัยเงินเท่านั้น เพื่อแลกเปลี่ยนสิ่งที่จำเป็นต้องใช้ในครัวเรือน หากแต่ในระดับชุมชนยังมีการนำของไปแบ่งปันกันแต่มีได้แลกเปลี่ยนกัน (โดยการชั่ง ตวง วัด) บางครั้งอาจมีของติดไปขอแลกเปลี่ยนบ้าง แต่ไม่ได้ใส่ใจในสาระของการแลกเปลี่ยนแบบของแลกของ เนื่องจากชาวชองเริ่มปรับเปลี่ยนวิถีการใช้เงินมากขึ้น จะเนื่องจากได้รับเงินค่าจ้างเป็นรายเดือน รายสัปดาห์ รายวัน ขึ้นอยู่กับประเภทของงาน ภายในชุมชนมีร้านค้าขายสินค้าจำเป็นเล็กๆ น้อยๆ การมีร้านค้าในชุมชนเกิดขึ้นเพื่อให้ชาวชองได้จับจ่ายใช้สอย สินค้าตามต้องการทั้งนี้พบว่าสินค้าจำเป็นใดๆ ที่พบในเมือง ร้านค้าของชุมชนชาวชองก็มีจำหน่ายครบถ้วนเช่นเดียวกัน

อาหารกับความเป็นชอง

อาหารของชาวชองเป็นอาหารที่มีรูปแบบเรียบง่าย ประุงขึ้นมาเพียงแค่พอกับการรับประทานในแต่ละมื้อเท่านั้น จะไม่ทำให้เหลือค้ำ อาหารหลักของชาวชอง คือ ข้าวเจ้า กับข้าวที่เป็นกับข้าวหลัก คือ น้ำพริก (มีลักษณะเป็นพริกโขลกรวมกับเกลือ) จะนำมารับประทานกับผักชนิดต่างๆ เท่าที่จะหาเก็บได้จากบริเวณบ้านหรือในป่า เช่น ผักกูด ผักปรง เป็นต้น ส่วนอาหารประเภทเนื้อสัตว์ ขึ้นอยู่กับว่าจะได้อเนื้อสัตว์ประเภทใดมาส่วนใหญ่มักจะเป็นปลาและนก ซึ่งหาเป็นอาหารได้แทบทุกมื้อ สำหรับอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบอาหารนั้น จะเป็นเพียงหม้อดินสำหรับเตาจุดไฟไว้ใช้ประกอบอาหารที่ใช้ก้อนหินสามก้อนขนาดใกล้เคียงหรือเท่าๆ กัน วางเรียงเป็นรูปสามเหลี่ยมหรือสามเส้า และอาศัยไม้จากปามาทำเป็นฟันจุดไฟ เครื่องมือที่ใช้ในการจุดไฟ คือ ตะบันไฟ เป็นเหล็กสองท่อนตีกันให้เกิดประกายไฟ แล้วให้ไปติดที่ปุยเต่าร้างตากแห้ง หรือเปลือกมะพร้าวฉีกฝอยๆ ตากแห้ง ที่ตัดอาหารทำจากไม้ (ลักษณะเหมือนไม้พายอันเล็กๆ) คว้านให้เป็นรูตรงกลางหรือใช้กะลามาทาเป็นกะจ๋า ไม้ใช้ซ้อน (ของไม่มีวัฒนธรรมการกินอาหารด้วยซ้อน) ยกเว้นเมื่อจำเป็นต้องตัดอาหารสำหรับคนป่วย หรืออาหารที่ละเอียด จึงจะนำกาบสับปรดมาดัดแปลงเป็นซ้อนตัดอาหาร ถ้วยชามที่ใช้ใส่อาหารคือกะลาหรือแม่แต่ครกก็ใช้กะลา ส่วนเวลาเดินป่าล่าสัตว์หรือหาของป่าจะใช้กระบอกไม้ไผ่บรรจุอาหารเก็บไว้กินในระหว่างเดินทาง ซึ่งต่อมาอาหารของชาวชองก็เริ่มมีความซับซ้อนตามหลักโภชนาการมากขึ้น ปรับเปลี่ยนตามความนิยมในการรับประทานอาหารที่เห็นกันได้ทั่วไปของจังหวัดจันทบุรี อย่างไรก็ตามพบว่าบางโอกาสหากหาของป่าได้ก็จะทำอาหารดั้งเดิมขึ้น อาทิเช่น ระกำป่า ซึ่งมีรสชาติที่เปรี้ยวจัด (จากการชิมของคณะนักวิจัย) นำมาปรุงอาหารเป็นแกง เป็นต้น

วิถีแห่งของ วิถีแห่งธรรมชาติ วิถีแห่งการรักษาโรค

การรักษาโรคของกลุ่มชาติพันธุ์ของในอดีตนั้น คนที่เจ็บไข้ได้ป่วยจะอาศัยสมุนไพรตามป่า เทือกเขา มาต้มกินขึ้นอยู่กับสูตร ชาวของมีความสามารถทางด้านสมุนไพรเป็นอย่างมาก หากแต่ถ้ารักษาเบื้องต้นไม่หาย จำเป็นต้องไปหาหมอบุรณ¹ เมื่อไปพบหมอบุรณก็จะมีการทำพิธีบนบานศาลกล่าวจุดธูป ขมาลาโทษคนไข้หรือตัวแทนคนไข้ไปหาหมอบุรณ จะต้องมีการอุทิศเพื่อทำการบุรณ ประกอบด้วย ข้าวสารหนึ่งชาม ดอกไม้ ธูปเทียน และเงินจำนวนหนึ่ง (ขึ้นอยู่กับครูแต่ละคน) เพื่อบอกครู ครูจะมีมิดหมอ ซึ่งชาวของเรียกว่า จ้าต หมอบุรณจะใช้ด้ายสีขาวพันที่ปลายมิดและที่ด้ามมิด ปล่อยให้ช่วงกลางให้ด้ายสีขาวยาวลงมา หมอบุรณจะกลั่นหายใจหยิบข้าวสารขึ้นมาสามเม็ดวางไว้บนสันหลังของมิดหมอ จากนั้นก็ทำพิธีเรียกหาสาเหตุที่ทำให้เกิดการเจ็บป่วยและจะต้องแก้ไขอย่างไรหากไม่แน่ใจสามารถทำการบุรณอีกครั้งได้ สำหรับหมอบุรณบางคนสามารถรักษาได้โดยไม่ต้องนำคนไข้มา เพียงแต่ให้ตั้งชั้นครุมาเท่านั้น

ปัจจุบันภูมิปัญญาด้านการรักษาโรครยังคงปรากฏอยู่ แต่เปรียบเสมือนการปฐมพยาบาลเบื้องต้น หรือสำหรับผู้ที่ป่วยหนักจนไม่สามารถรักษาด้วยวิธีใดสำหรับด้านสมุนไพรรักษายังคงสามารถหาเก็บได้ จากป่า แต่ต้องเป็นคนที่มีความรู้เรื่องการผสมตัวยา ผู้ที่มีองค์ความรู้ในเรื่องของการผสมตัวยาเริ่มที่จะลดหายไป (ปัจจุบันชาวของที่สามารถบอกได้ว่าตัวยาผสมด้วยอะไรบ้าง รักษาอะไร ยังคงมีอยู่ แต่ก็ไม่ได้เคยลองผสมเอง หากแต่เห็นรุ่นพ่อรุ่นแม่ผสมยาให้ตอนยังเด็ก) ส่วนใหญ่เวลาเจ็บไข้ได้ป่วยชาวของจะไปโรงพยาบาล ซึ่งปัจจุบันภายในหมู่บ้านยังมีหมอตำแยอยู่แต่มีได้ทำคลอด ส่วนหมอบุรณ ก็เหลือเพียงสองสามคนเท่านั้น และอายุมากทุกคน ชาวของรุ่นหลังๆ ไม่สามารถรักษาได้แล้วเนื่องจากภูมิปัญญาด้านนี้เปลี่ยนแปลงหายไปตามกาลเวลา

รูปแบบการรักษาอีกรูปแบบหนึ่งคือ การนวด ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะคือ การนวดจับเส้นหรือ นวดสลักเส้น เพื่อแก้อาการเจ็บปวดเส้น หรืออาการเส้นยึดต่างๆ การนวดของของ ไม่ได้รับการสนใจมากนักในอดีต เนื่องจากเป็นภูมิความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น เดิมเป็นการนวดเพื่อคลายกล้ามเนื้อยามที่ต้องออกเดินเข้าป่าเพื่อเก็บของป่าล่าสัตว์ การนวดของของนี้ ไม่ใช่ชาวของทุกคนจะสามารถทำได้ เนื่องจากการนวดของของ ผู้นวดจะต้องเป็นผู้ที่มีการไหว้ครู เป็นประการสำคัญ เรียกว่า “ชั้นครู” เครื่องไหว้ประกอบด้วย ดอกไม้ เหล้า และเงิน (ซึ่งคนนวดแต่ละคนจะใช้ไม่เท่ากัน) เพื่อเป็นการป้องกันไม่ทำให้คนนวดได้รับอาการเจ็บปวดนั้นเข้าตนเอง ปัจจุบันวัตถุประสงค์ของการนวดแบบของมีการปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมขึ้น คือเพื่อการประกอบเป็นอาชีพโดยเฉพาะการนวดมีรูปแบบเป็นธุรกิจมากขึ้นเพื่อตอบรับกับกระแสการนวดเพื่อสุขภาพซึ่งเป็นที่นิยมทั่วไป โดยการสร้างธุรกิจนี้เกิดจากคนภายนอกที่ไม่ใช่ชาวของ แต่อาศัยชื่อการนวดแบบของ เป็นชื่อทางการค้า

¹ หมอบุรณ คือ ผู้ใหญ่ที่มีความรู้เรื่องสมุนไพรในหมู่บ้านซึ่งได้รับการยอมรับจากชุมชนของให้ทำหน้าที่หมอผีประจำชุมชน ทำหน้าที่นำบัตรรักษาโรคภัยไข้เจ็บให้กับผู้ป่วยโดยใช้ภูมิปัญญาด้านสมุนไพรของของ

เอกลักษณ์ภาษาของ

ด้านภาษาจากการค้นคว้าของนักภาษาศาสตร์หลายคนเช่น เครดเนอร์ (Webber, 1976; 24) กล่าวว่า “ภาษาของจัดอยู่ในกลุ่มตระกูล ออสโตร - เอเชียติก ซึ่งมีขมุกญ มอญ เขมร และละว้า ภาษาของมีจำนวนเสียงสระทั้งหมด 46 เสียง เสียงพยัญชนะ /p t c k s/ เป็นพยัญชนะที่กล่อมเนื้อเวลาออกเสียงจะเครียดมาก ภาษาของเป็นภาษาที่ไม่มีตัวอักษร เพียงแต่ใช้ในการสื่อสารระหว่างกันของชาวของ สำหรับภาษาของนี้ ผู้ที่ไม่รู้ภาษาเขมร เมื่อได้ยินชาวของพูดกันก็จะเข้าใจว่า ชาวของพูดภาษาเขมร เพราะมีเสียงคล้ายภาษาเขมร ภาษาของเป็นการนำภาษาไทยกับภาษาเขมรมารวมกันเป็นภาษาของสังเกตได้ชัดจากการเรียงลียงของบางอย่างตรงกับภาษาไทย อย่างไรก็ตามภาษาของในปัจจุบันนี้ผู้ใช้ยังเป็นจำนวนน้อยมาก เพราะจำเป็นต้องติดต่อกับคนที่ใช้ภาษาไทย จึงจำเป็นต้องพูดภาษาไทยได้ และได้นำภาษาไทยมาใช้ในชีวิตประจำวัน จนเกิดการกลืนกลายทางภาษาโดยเฉพาะในคนรุ่นใหม่

ประเพณีประจำปีของชาวของ

สำหรับประเพณีบางประเพณีที่มีอยู่ก็เปลี่ยนแปลงและถูกกลืนกลายโดยวัฒนธรรมหลักของสังคมไทย ซึ่งประเพณีที่ยังคงเหลือเด่นชัด มีดังนี้

ปฏิทินประเพณีชาวของโดยทั่วไป

ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
เผาข้าวหลาม												
		ผีหึ่ง - ผีโรง										
				ฤดูการทำนา								
										ดำข้าวเฒ่า		

เดือนยี่ถึงเดือนห้า (ประมาณเดือนธันวาคมถึงเดือนเมษายน) ประเพณีเผาข้าวหลาม ซึ่งประเพณีนี้จะกระทำหลังจากเกี่ยวข้าวในนาเสร็จเรียบร้อยแล้ว และแต่ละบ้านก็จะเผาข้าวหลาม ซึ่งจะไม่เผาพร้อมกัน เมื่อเผาแล้วก็จะแบ่งปันกันกินในหมู่บ้าน ฉะนั้นช่วงเผาข้าวหลามจึงมีระยะเวลาหลายเดือน

เดือนสี่ เดือนห้า เดือนหก (เดือนมีนาคมถึงพฤษภาคม) จะเป็นประเพณีการเล่นผีหึ่ง และผีโรง ซึ่งปีหนึ่งบ้านหนึ่ง (หรือหลายๆ บ้านที่เป็นญาติพี่น้องกัน) จะทำพิธีเพียงครั้งเดียว

เดือนเจ็ด เดือนแปด เดือนเก้า เดือนสิบ เดือนสิบเอ็ด (นับแต่กลางเดือนพฤษภาคมถึงตุลาคม) เป็นช่วงฤดูการทำนา และหาของป่าให้มากที่สุดและนำไปขายในเมือง จึงไม่มีการละเล่น และประเพณีต่างๆ

เดือนสิบเอ็ด เดือนสิบสอง (ประมาณเดือนพฤศจิกายนถึงธันวาคม) ประเพณีดำข้าวเฒ่า ซึ่งเป็นประเพณีเอาแรงกัน ช่วงนี้จะเป็นช่วงที่หนุ่มสาวจะจีบหรือชอบพอกันและจะมีการสู่ขอถึงขั้นแต่งงานกัน ซึ่งเป็นประเพณีที่ชาวของภาคภูมิใจมาก

ประเพณีเด่นของชาวชอง

ประเพณีการแต่งงาน เป็นอีกประเพณีหนึ่งที่ชาวชองภาคภูมิใจ และไม่ยากให้ประเพณีนี้สูญหายไป เช่นเดียวกับการเล่นผีหึ่ง ผีโรง ประเพณีการแต่งงานของลูกสาวคนหัวปี จะเป็นพิธีกรรมใหญ่ ประเพณีการแต่งงานของชอง อ.โป่งน้ำร้อน และชอง อ.มะขามไม่เด่นชัดในเรื่องของความเคร่งครัดแบบอดีต จากเมื่อประมาณ 30 ปีที่แล้วมา การแต่งงานต้องมีพิธีขอแต่งงานต้องขอแต่งงานถึง 12 ครั้ง โดยการเดินขึ้นลงบ้าน 12 ครั้ง ภายในเวลาวันเดียวกัน ต้องเดินขึ้นบันไดบ้านไปสู่ออ และเดินลงมาจากบ้าน ขึ้นบันไดไปขอใหม่ ทำอย่างนี้จนกระทั่งฝ่ายหญิงยอมรับว่าจะแต่งงานครบ 12 ครั้งแล้ว จึงจะถือว่าแต่งงานได้ หากฝ่ายหญิงทำการปฏิเสธแม้เพียงครั้งเดียวก็ถือว่าไม่สามารถแต่งงานได้ทันที ในปัจจุบัน ประเพณีการแต่งงาน จะมีความคล้ายคลึงกับประเพณีการแต่งงานโดยทั่วไปที่เราพบเห็นได้ตามชนบทของประเทศ

ประเพณีการเล่นผีหึ่งและผีโรง ความแตกต่างของผีหึ่งกับผีโรง คือ ผีหึ่งจะประกอบพิธีในเวลากลางคืน ผีโรงจะประกอบพิธีในเวลากลางวัน ซึ่งครอบครัวชาวชองสามารถเลือกได้ตามความสะดวกว่าจะประกอบพิธีการเล่นผีหึ่งหรือผีโรง ให้ประกอบเพียงพิธีเดียวก็เพียงพอ การเรียกการละเล่นนี้ว่า ผีโรง เนื่องจากจะต้องตั้งโรง (เพิงเล็ก ๆ) ประกอบพิธี จะมีคนเข้าทรงมีหมอลอยควบคุม และเป็นผู้นำวงเชิญผีบรรพบุรุษมาเข้าทรงที่ร่างทรง จะมีคนจุดธูปคอยส่งให้ร่างทรงไหว และคนร้องเพลงเพื่อเชิญผีลงหมอลอยวงร่างทรงใช้ด้ายสายสิญจน์พันรอบศีรษะร่างทรงหลังกล่าวคำเชิญผี คนทรงกราบที่ผ้าขาว เมื่อหมอลอยวงกล่าวคำเชิญผีเสร็จจะปักธูปไว้ที่ศีรษะร่างทรง เพื่อเชิญวิญญาณของบรรพบุรุษ เป็นการแสดงความเคารพ เพื่อที่จะคอยรับคำสั่งสอน หรือรับรู้ว่บรรพบุรุษพอใจหรือไม่พอใจในพฤติกรรมของบุตรหลานเพื่อตักเตือนให้ทำความดีต่อไป

การดำรงอยู่ของวัฒนธรรมและการให้ความหมายของอัตลักษณ์วัฒนธรรมชอง

ปัจจัยด้านประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์: อำนาจทางการเมือง สถานภาพทางสังคม และตัวตน

อำนาจทางการเมือง สถานภาพทางสังคม และตัวตนของชาวชอง ในอดีตชาวชองเป็นกลุ่มชนที่มีฐานะที่ระบบสังคมสร้างให้อยู่ในระดับเดียวกับคนป่า มีวิถีชีวิตที่อาศัยป่าเป็นแหล่งทำมาหากิน แม้กระทั่งในพิพธิภคณ์กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดจันทบุรี ชาวชองก็จัดอยู่ในกลุ่มคนป่า ส่วนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ จะมีระดับสถานภาพทางสังคมที่เป็นที่ยอมรับว่ามีระดับการยอมรับจากสังคมสูงกว่ากลุ่มชาติพันธุ์ของทั้งสิ้น ดังนั้นการมีสถานภาพทางสังคมที่ไม่ได้รับการยกย่องว่าเป็นชนชั้นสูง ทำให้การมีตัวตนและมีอำนาจทางการเมืองในฐานะคนชอง ถูกจำกัดพื้นที่โดยปริยาย ทั้งนี้ยกเว้นคนชองที่ทำหน้าที่ผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำท้องถิ่น เป็นต้น คนชองมีอำนาจทางการเมืองในระดับท้องถิ่น ซึ่งถึงแม้จะไม่มีอำนาจมากในการต่อรองกับส่วนจังหวัด แต่ก็ไม่ใช่จะไม่มีพื้นที่ให้ยืนบนเวทีทางการเมือง หากแต่มีได้ประกาศตัวว่าเป็นคนชอง นอกจากนี้การเป็นผู้นำหมู่บ้านย่อมต้องมีความยุติธรรมในการสร้างและพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง เนื่องจากในแต่ละหมู่บ้านไม่ได้มีเพียงแต่ชาวชอง ดังนั้นการที่จะนำงบประมาณทุ่มเท เพื่อคงไว้ซึ่งความ

เป็นของ ย่อมนำไปสู่คำถามที่ว่าแล้วกลุ่มชาติพันธุ์อื่นจะได้รับเหมือนกันหรือไม่ และจะเกิดการกีดกันตลอดจนการครอบงำระหว่างชาติพันธุ์หรือไม่ ซึ่งประเด็นนี้จะส่งผลต่อการจัดสรรงบประมาณและแผนการพัฒนาที่มุ่งเน้นไปยังสาธารณะประโยชน์เพื่อที่ทุกคนพึงมีสิทธิใช้ร่วมกัน เป็นต้น

กระแสนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเมื่อมีการพัฒนาเข้าสู่ยุคสมัยปัจจุบัน (พ.ศ.2540 เป็นต้นมา)²

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ของเป็นอีกกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมาเป็นระยะเวลายาวนาน แม้มิอาจระบุได้แน่นอนว่ายาวนานเท่าใด แต่จากหลักฐานต่างๆ และตำนานของดั่งที่กล่าวไว้ข้างต้น ของเป็นชนพื้นเมืองดั้งเดิมที่มีการเรียนรู้อบรมธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนการกลืนกลายผสมผสานกับวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น โดยเฉพาะวัฒนธรรมเมืองของจังหวัดจันทบุรี ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย ผ่านกระบวนการของการจัดการศึกษา การสื่อสารทางเทคโนโลยี ศาสนา และสังคมภายนอกชุมชน เหล่านี้เป็นต้น ประการสำคัญคือ ชาวของมีสิทธิและหน้าที่พึงปฏิบัติเช่นเดียวกับคนอื่นๆ ในประเทศ ในฐานะพลเมือง (citizen) ของจังหวัดจันทบุรีและของประเทศไทย

การพัฒนาของกระแสโลกาภิวัตน์ ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ภายใต้เงื่อนไขทางสังคมที่มีความซับซ้อนมากขึ้น พัฒนาการทางเศรษฐกิจเริ่มมีพัฒนาการที่รวดเร็ว และภายใต้ระบบการเมืองแบบสากล เกิดการรับนวัตกรรมใหม่ๆ เข้าสู่สังคมส่วนรวมและส่งผลต่อสังคมของชาวของอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นระบบการศึกษา การนับถือศาสนาที่ทุกคนที่เป็นคนไทยจะต้องมีศาสนา (กฎหมายบังคับไว้ว่าทุกคนจะต้องมีศาสนา การเป็นคนไร้ศาสนานั้นกระทำมิได้) ระบบการคมนาคมที่มีความสะดวกและรวดเร็วในการเดินทาง การรักษาพยาบาล การพัฒนาเครื่องมือ เครื่องใช้ ตลอดจนการพัฒนาเทคโนโลยีอำนวยความสะดวกต่างๆ ทั้งในครัวเรือนและการประกอบอาชีพ การเพิ่มจำนวนของประชากร ระบบการสื่อสารและเครื่องมือสื่อสาร สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้วัฒนธรรมชาวของมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต ค่านิยมของสังคมที่มองว่าการทำงานเป็นข้าราชการเป็นอาชีพที่แสดงถึงการเป็น “เจ้าคน นายคน” ของชาวของจึงเป็นค่านิยมที่ต้องการให้ลูกหลานรับราชการโดยให้ลูกชายเป็นทหาร ตำรวจ จะได้มีโอกาสจับถืออาวุธตามวิถีของเพศชาย (ซึ่งเป็นระบบคิดที่ได้ละทิ้งความเป็นคนของผู้อยู่ร่วมกับป่า) ต้องการให้ลูกผู้หญิงเป็นครู พยาบาล เพราะการเป็นครูจะได้ถ่ายทอดความรู้ให้คนรุ่นหลังและพยาบาลเมื่อยามคนในครัวเรือนป่วยจะได้อาศัยแรงในการดูแลรักษา กัน แต่ก็ไม่น้อยมากที่จะได้ตั้งใจเนื่องจากฐานะทางสังคมของคนของ มีฐานะค่อนข้างยากจน ทำให้วัฒนธรรมชาวของกำลังถูกกลืนกลายและวัฒนธรรมบางอย่างได้ถูกกลืนจนไม่สามารถหาร่องรอยได้ เช่น วัฒนธรรมทางด้านอาหาร เนื่องจากแหล่งป่าไม้ที่เคยใช้สอยกลับกลายเป็นของภาคเอกชนและภาครัฐ ทำให้ชาวของต้องปรับอาหารการกินให้มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน เช่น คนของต้องกินกระวาน อาหารที่มีกระวานจึงเป็นอาหารคนของ หากแต่ในปัจจุบันป่ากระวานเป็นเขตพื้นที่ของภาครัฐ และมีการเปิดให้เข้าไปเก็บเกี่ยวกระวานได้เพียงแค่สามเดือนต่อปี ในช่วงเดือน มิถุนายน ถึง สิงหาคม เท่านั้น และถูกจำกัดพื้นที่ไม่ให้มี

² กระบวนการดังกล่าวเนื่องด้วยกระแสนของการพัฒนาทางสังคมกำลังมุ่งสู่ทิศทางของอุตสาหกรรมและทุนนิยมมากขึ้น ชุมชนต่างๆ เริ่มมีการปรับตัวอย่างหนักในทางตอบรับและการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อดำรงตนให้อยู่ได้ในกระแสทุนนิยม

การขยายพื้นที่ป่ากระวานเพิ่มขึ้น เป็นเหตุให้มีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต แม้กระทั่งประเพณีการแต่งงาน ลักษณะการแต่งกาย ก็ไม่สามารถจะคงเอกลักษณ์เฉพาะตัวตนเอาไว้ได้

ในส่วนระบบและรูปแบบพัฒนาการเศรษฐกิจ เมื่อคำนึงโดยทั่วไปสถานะทางการเงินเป็นตัวบ่งบอกการยอมรับจากสังคมภายนอก ชาวซองเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้รับที่ดินเพื่อเป็นทุนในการพัฒนาเศรษฐกิจของครัวเรือนน้อยมาก เนื่องจากระบบในเรื่องของการจัดสรรที่ดินเป็นอำนาจและเป็นเรื่องของรัฐจากส่วนกลาง และสถานะทางสังคมที่ไม่สูงเป็นเหตุให้ซองไม่มีอำนาจในการต่อรองสถานะทางเศรษฐกิจ เมื่อไม่มีที่ดิน จึงไม่มีเงินทุน หากแต่ยังมีแรงงานที่พอจะหลงเหลืออยู่ จึงใช้เป็นแรงงานที่รับจ้างในไร่ ในสวน ในธุรกิจของภาคเอกชน หรือ ตามส่วนราชการ แต่ก็มีได้อยู่ในฐานะที่พอจะทำให้มีสถานะทางสังคมที่ดีขึ้นได้ นอกจากนี้ชาวซองเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้รับความก้ำกึ่งทางการศึกษาเป็นอย่างมาก เนื่องจากได้รับการศึกษาแต่ไม่สูงพอที่จะเป็นใหญ่เป็นโตตามความปรารถนาได้ ทำให้ในปัจจุบันคนของจำนวนน้อยมากที่มีสถานะทางด้านสังคมและเศรษฐกิจในระดับสูง เมื่อระบบและรูปแบบเศรษฐกิจเข้ามามากดัดทำให้ต้องมีวิถีชีวิตที่พึ่งพาระบบเงินตราเป็นตัวสำคัญด้วยแล้ว คนซองยิ่งเหมือนถูกลดสถานะทางสังคมลงจากระดับเดิมอีก ทั้งนี้ในอนาคตคนซองน่าจะมียุทธศาสตร์การศึกษา และสถานะทางสังคมที่ดีขึ้นตามลำดับ เนื่องจากปัจจุบันนโยบายภาครัฐในด้านการศึกษาได้สนับสนุนให้มีการศึกษาภาคบังคับจำนวน 9 ปี ตามพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 ของประเทศไทย

ทางด้านระบบโครงสร้างและรูปแบบการเมืองของจังหวัดจันทบุรี ดูเหมือนจะเป็นเรื่องที่ไกลตัวของคนซองเนื่องจากวิถีชีวิตของคนซองเป็นแบบเรียบง่าย รักความสงบ ไม่ได้มีบทบาทในด้านการเมืองระดับจังหวัดมากนัก หากแต่มีส่วนร่วมในระดับชุมชนท้องถิ่นซึ่งชาวซองจะให้ความร่วมมือมาก แต่ในระดับจังหวัดเป็นหน้าที่ของคณะบริหาร และเมื่อมีการนำข่าวสารมาแจ้งก็รับรู้ และทำตามคำบอกของกำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม ชาวซองมีความต้องการที่จะรักษาและฟื้นฟูวัฒนธรรมและประเพณีของเธอ แม้ว่าจะยังไม่กล้าแสดงออก ทำให้การมีส่วนร่วมแบบมีจุดเริ่มจากความต้องการของชุมชนชาวซองอย่างแท้จริงเกิดขึ้นได้ค่อนข้างยาก

การปรับตัวของซองในบริบทสังคมสมัยใหม่ท่ามกลางกระแสการพัฒนาสังคม

การพัฒนาสังคมที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวซองโดยรวมหลัง พ.ศ. 2540 อาจกล่าวได้ว่าเมื่อประเทศไทยก้าวเข้าสู่บริบทของสังคมสมัยใหม่ที่มุ่งสู่การพัฒนาตามกระแสทุนนิยมโลกาภิวัตน์ แม้จะประสบวิกฤตทางเศรษฐกิจในช่วง พ.ศ. 2540 ที่กระแสการพัฒนา “พลิกวิกฤตเป็นโอกาส” ได้ทำให้ นักวิชาการ นักบริหารบ้านเมือง นักพัฒนาหันกลับมาทบทวนบทบาทของตนเองว่าการพัฒนาประเทศที่มองเพียงระบบเศรษฐกิจมหภาคนั้นเกิดสภาวะเช่นไร กระแสการให้คุณค่ากับตัวตนของตัวเองจึงได้รับการสนับสนุนมากขึ้น เนื่องจากวิกฤตการณ์ดังกล่าวพบว่าทำให้คุณค่าตนเองเป็นเพียงเพื่อเปรียบเทียบกับตนเองให้เท่าเทียมกับผู้อื่นในเชิงปริมาณ ทุกภาคส่วนจึงหันกลับมาสร้างคุณค่าให้กับตนเองโดยเฉพาะชุมชนท้องถิ่นในเชิงคุณภาพ ส่งผลให้ชาวซองเริ่มที่จะมองตัวตนและพยายามกู้ฟื้นคุณค่าเดิมของชุมชนทางชาติพันธุ์ (re-tribalization) ให้มากขึ้นในบางพื้นที่

เริ่มมีการศึกษาวิจัย โดยจัดสรรงบประมาณสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของนักวิชาการ นักวิจัยจากสถาบันการศึกษาต่างๆกับชาวชองในท้องถิ่นของจังหวัดจันทบุรีซึ่งยังเป็นพื้นที่ที่สามารถพบ การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ของอยู่บ้าง ในขณะที่จังหวัดระยองไม่สามารถพบการตั้งถิ่นฐานดังกล่าว อย่างชัดเจน ทั้งที่เป็นพื้นที่ของชาวชอง ในแง่ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ เมื่อความเป็นท้องถิ่นของชองได้ รับการพูดถึงและยอมรับอย่างกว้างขวางมากขึ้น ชาวชองก็สามารถมีหันกลับไปมีความภูมิใจในภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของตนเองมากขึ้น เริ่มมีความพยายามที่จะรื้อฟื้น อนุรักษ์ และรักษา อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (ethnic identity) ของความเป็นชองเอาไว้กับชุมชนแม้จะต้องเผชิญกับการ เปลี่ยนแปลงจากการพัฒนา ความพยายามดังกล่าวสะท้อนออกมาโดยมีรูปแบบผ่านการเรียนรู้จาก ผู้สูงอายุ ปราชญ์ชาวชองสู่ลูกหลานของตนเอง มีการพยายามริเริ่มสร้างสถานที่ที่จะรองรับการเรียนรู้ ทางภาษาให้กับคนรุ่นหลังได้ใช้ประโยชน์ ผู้นำที่เป็นชองเองก็พยายามสร้างโอกาสในการเสริมสร้างความ เข้มแข็งของชุมชน เผยแพร่สู่สังคมภายนอก รวมไปถึงการพยายามเปิดพื้นที่ภายในชุมชนเพื่อรับกับคน ภายนอกชุมชน เช่น ข้อมูลที่คณะวิจัยพบจากการการจัดเวที “คืนความรู้สู่ชุมชน” พบว่ามีการริเริ่มใน กลุ่มชาวชองบางกลุ่มให้สร้างการเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชนผ่านกระบวนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ การจัดที่พักเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว (Home Stay) เป็นต้น หากแต่จะต้องดำเนินการอย่างรอบคอบ และไม่ทำให้เกิดผลเสียต่อการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ชาวชอง

ลักษณะการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ชองในจังหวัดจันทบุรี

การปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ชองในมิติทางวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี อันประกอบไปด้วย ภูมิปัญญา ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อต่างๆ ของชาวชอง เป็นการปรับตัวเนื่องจากสภาวะแวดล้อม ไม่เอื้ออำนวยให้คนชองมีพื้นที่ในสังคมภายนอกมากนัก ทำให้คนชองต้องเปิดพื้นที่วัฒนธรรมของตนเอง รับเอาวัฒนธรรมภายนอกเข้ามาผสมผสาน และปรับให้เข้ากับวิถีชีวิตของตนเอง การปรับเปลี่ยนตาม ปัจจัยรอบข้าง วัฒนธรรมที่ยังคงสภาพได้มากที่สุดคือ ภูมิปัญญาด้านต่างๆ ถึงแม้จะมีการปรับเปลี่ยนไป แต่การพยายามรับเอาวัฒนธรรมอื่นมาผสมผสาน อาจจะมีสูญเสียความเป็นตนเอง แต่ก็สามารถสร้าง ความสมานฉันท์ทางสังคม ลดความขัดแย้งระหว่างชาติพันธุ์ การพยายามปรับตัวเองให้สอดคล้องกับ สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครองของสังคมภายนอก ซึ่งจากการสังเกต คนชองในปัจจุบันมี ความสัมพันธ์ที่เป็นไปในทิศทางที่ดีกับคนภายนอก และจากคำบอกเล่าของคนในอำเภอเมืองจันทบุรี ชาว ชองไม่มีความพร้อมที่จะรับคนต่างถิ่นมากนัก อย่างไรก็ตามด้วยปัจจัยเรื่องภูมิปัญญาสมุนไพรและ ความ เชื่อในเรื่องของไสยศาสตร์ คนชองอาศัยวัตถุมิพิษที่เมื่อผสมในอาหารเข้าไปแล้วอาจมีอาการแพ้ชั้น รุนแรงได้ถึงเสียชีวิตได้ หลักฐานจากคำบอกเล่าที่ยังคงปรากฏอยู่ในปัจจุบันเรียกพืชสมุนไพรชนิดนี้ ซึ่งเป็นพืชสมุนไพรที่หายาก และสามารถป้องกันการกินอาหารที่ชาวชองปรุงขึ้น ว่า “ชองระอา” พืช ของระอาเนื้อที่เป็นเหมือนเครื่องป้องกันภัยให้กับคนภายนอก ทำให้คนภายนอกกล้าที่จะสร้างปฏิสัมพันธ์ กับชาวชองได้มากขึ้น ชาวชอง เมื่อเกิดความเคยชินจึงเริ่มติดต่อกับบุคคลภายนอกทำให้เกิดความ ร่วมมือกับทางราชการ หรือคำสั่งจากส่วนกลางเป็นอย่างดี วัฒนธรรมชองจึงยังคงสภาพไว้ได้บางส่วน

แต่เป็นวัฒนธรรมของเชิงประยุกต์ กล่าวคือ วัฒนธรรมของเมื่อนำมาแสดงภายนอกชุมชนอาจมีการปรับแต่งตามความเหมาะสม อาทิเช่น การแต่งกาย เดิมชาวช่องไม่ได้มีชุดเพื่อทำการแสดงของชาวช่องเป็นพิเศษ หากแต่ในปัจจุบันมีการสนับสนุนการแสดงการเล่นของชาวช่อง จึงมีคนของทางราชการช่วยคิดและประดิษฐ์ชุดสำหรับการแสดง ทำให้คนโดยทั่วไปเข้าใจว่าเป็นชุดประจำของช่อง หรือแม้แต่การปรับประยุกต์วัฒนธรรมทางด้านการประกอบอาหาร ซึ่งคนของในปัจจุบันบางคนไม่สามารถประกอบอาหารที่เป็นแบบของเดิมไม่ได้แล้ว เนื่องจากการหาวัตถุดิบยากมากขึ้น หรือแม้กระทั่งเนื้อสัตว์ อาทิเช่น เนื้อนกบางชนิดซึ่งไม่สามารถหามาประกอบอาหารได้เหมือนในอดีต

ความจำเป็นในการธำรงรักษาชาติพันธุ์ของในบริบทของสังคมปัจจุบัน

สังคมแต่ละสังคมในโลกปัจจุบันเต็มไปด้วยความหลากหลาย การธำรงรักษาชาติพันธุ์ของทำให้องค์ความรู้ คุณค่าของความเป็นช่องไม่ให้สูญหายไป เป็นการเติมเต็มองค์ความรู้สู่สังคมคนเมืองที่มีความหลากหลาย หากถามคนช่องเองว่าทำไมต้องธำรงรักษาชาติพันธุ์ของไว้ คำตอบที่ได้ก็คือ ความภาคภูมิใจของพวกเขาที่ไม่เหมือนใคร เขาสามารถอาศัยอยู่กับป่าและยังคงอาศัยร่วมกับความทันสมัยได้ในขณะเดียวกัน คนช่องสามารถเรียนได้ทั้งภาษาของและภาษาไทย ซึ่งเขามีความรู้สึกว่านี่คือเสน่ห์ของความเป็นช่อง (ซึ่งคณะวิจัยก็รับรู้ได้เช่นกัน) และคนช่องเองก็เสียดายหากจะต้องให้สิ่งที่บรรพบุรุษสร้างไว้ต้องหายไปพร้อมกับรุ่น (generation) ของคน โดยเฉพาะในเรื่องของภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร ในฐานะส่วนประกอบของยารักษาโรค และในฐานะของอาหารที่ใช้อุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวัน ซึ่งกว่าจะได้องค์ความรู้เหล่านี้มาเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยระยะเวลาในการเรียนรู้ ประสบการณ์จากการลองผิดลองถูกมาหลายชั่วอายุคน

แนวโน้มการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ช่อง

ถึงแม้ว่าจะมีวัฒนธรรมของบางอย่างที่ถูกปรับเปลี่ยนไป หรือไม่สามารถหาอุปกรณ์ที่ใช้ร่วมกับประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของเขาได้ ชาวช่องก็ต้องการที่จะอนุรักษ์สิ่งที่คงเหลือไว้ให้คงอยู่ เพื่อที่จะให้ลูกหลานได้เรียนรู้วิถีเหล่านี้ ส่วนอุปกรณ์ดั้งเดิม แม้ว่าจะยังมีการประกอบขึ้นได้ และสามารถถ่ายทอดได้ ถึงแม้ว่าจะมีผู้สามารถผลิตได้จำนวนน้อยลง แต่ชาวช่องที่เป็นผู้อาวุโสและมีเวลาเพียงพอมีความพยายามที่จะหาวิธีสร้างกระบวนการปกป้อง รักษา ฟื้นฟู รวมถึงการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมของไว้ ไม่ว่าจะเป็นการพยายามสร้างพิพิธภัณฑ์ของในหมู่บ้าน การพยายามสร้างสถานที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ในด้านต่างๆ โดยเฉพาะภาษาของ หรือแม้แต่ความต้องการเขียนป้ายชุมชนช่องถึงแม้จะเป็นเพียงวัตถุแต่ก็เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นว่าคนช่อง ยังมีความรู้สึกชาตในการสนับสนุนเป็นอย่างมาก และสิ่งที่ขาดคือ วัตถุ ซึ่งควรเป็นการสนับสนุนจากภายนอก หรือหน่วยงานภาครัฐ ส่วนคนช่องเองมีความพร้อมที่จะถ่ายทอดและรักษาประเพณีวัฒนธรรมเอาไว้ ด้วยวิธีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ความต้องการของชุมชนต้องการที่จะมีสถานที่ มิ่งบประมาณ เพื่อใช้เป็นที่สอนหรือถ่ายทอดองค์ความรู้แบบของสู่คนรุ่นหลัง และประการสำคัญคือ ความภาคภูมิใจที่จะได้รับการยอมรับจากบุคคลภายนอกที่มอง

ว่าวัฒนธรรม ประเพณีของพวกเขามีคุณค่า ควรค่าแก่การถ่ายทอดและเก็บรักษาไว้ เนื่องด้วยวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเฉพาะเป็นวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์พื้นเมืองดั้งเดิมที่มักจะถูกลืมเลือนหายไปพร้อมกับความเคยชินกับการรับวัฒนธรรมใหม่ๆ จนเกิดการกลืนกลายจากการปฏิบัติทางวัฒนธรรมภายนอกซึ่งมาจากวัฒนธรรมศูนย์กลางและทำให้วัฒนธรรมพื้นเมืองกลายเป็นวัฒนธรรมชายขอบไป

ดังนั้นแนวโน้มการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ของในอนาคต จึงมีลักษณะของการพยายามสร้างพื้นที่ทางสังคมของตนเองต่อภาครัฐโดยไม่ว่าจะเป็นการเสนอของบประมาณสนับสนุน ในเรื่องของสิ่งก่อสร้าง หรืองบประมาณสนับสนุนการเรียนรู้ของคนในชุมชนและความต้องการในด้านของบุคคลจากภายนอกในฐานะเป็นที่ปรึกษาสำหรับการอนุรักษ์และถ่ายทอดวัฒนธรรมสู่ลูกหลานชาวของและสู่บุคคลภายนอกชุมชนผ่านกระบวนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงอนุรักษ์ ส่วนความยั่งยืนนั้นต้องอาศัยความจริงจังของชาวของเองเป็นหลักในการดำเนินงานรวมถึงความร่วมมือและการมีส่วนร่วมจากภาครัฐและภาคเอกชนในลักษณะการเติมเต็มในส่วนที่ขาดหายไป เพราะชาวของไม่สามารถจัดหามาได้ด้วยชุมชนของเขาเองซึ่งภาครัฐหรือส่วนงานที่เกี่ยวข้องกับการดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ควรเข้ามาช่วยเหลือ เหมือนเช่นที่เคยเปิดพื้นที่ของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ไม่ว่าจะเป็น ม้ง แม้ว กะเหรี่ยง ผีตองเหลือง เป็นต้น โดยการสนับสนุนและช่วยเหลือจากทางรัฐ ดังนั้นชาวของควรที่จะได้รับความยุติธรรมในการร้องเรียกสิทธิและเสรีภาพแห่งการรักษาตัวตนของเขาเช่นเดียวกับชาติพันธุ์อื่นๆ โดยการเรียกร้องผ่านตัวแทนชุมชนและการเข้าร่วมในสมัชชาชนเผ่าแห่งประเทศไทย ซึ่งชาวของเองก็เข้าไปมีส่วนร่วมด้วยแล้ว

ทิศทางการวิจัยในอนาคต

การศึกษาและสนับสนุน ส่งเสริมวัฒนธรรมของในปัจจุบันมีลักษณะหลากหลาย ทั้งนี้การติดต่อโดยตรงกับคนของในพื้นที่ซึ่งเป็นเจ้าของวัฒนธรรมจะทำให้โอกาสของการเข้าถึงความต้องการความช่วยเหลือหรือส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐทุกระดับและจากคนภายนอกชุมชนชาวของเป็นไปได้มากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้ภูมิปัญญาในด้านต่างๆ รวมถึงประเพณี และภาษาของพวกเขายังสามารถถ่ายทอดลงสู่คนรุ่นหลังและเป็นที่ยอมรับในฐานะภาษาท้องถิ่น อันจะทำให้คนรุ่นหลังภาคภูมิใจในความ เป็นชาติพันธุ์ของ ซึ่งมีเหลือน้อยลงและพร้อมจะหายไปกับคนรุ่นเก่า ความทรงจำในรูปแบบของประวัติศาสตร์บอกเล่า (Oral History) และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นจะยังคงมีการสืบสานต่อไปได้นานเพียงใดขึ้นอยู่กับสำนึกท้องถิ่น ปัจจัยภายในและภายนอกรวมทั้งความสามารถในการธำรงรักษาอัตลักษณ์เหล่านั้นพร้อมๆ กับแนวโน้มของการผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตท้องถิ่นในกระแสสังคมทุนนิยมโลกาภิวัตน์และการพัฒนาชุมชนและสังคมเพื่อเป็นมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นท่ามกลางสังคมพหุนิยม (Pluralism Society) ของประชาคมอาเซียนในอนาคตอันใกล้ ทั้งนี้ การก้าวข้ามพรมแดนทางชาติพันธุ์ (Ethnic Boundaries) นำไปสู่การเปิดพื้นที่ใหม่ในเวทีความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ (Ethnic Relation) ที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ประเด็นเหล่านี้ยังน่าสนใจติดตามสำหรับการวิจัยในมิติทางวัฒนธรรมต่อไป

บรรณานุกรม

- กรรณิการ์ เกณิกานนท์ และคณะ. 2522. **ซอง**. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2542. **จันทบุรี**. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา
- งามพิศ สัตย์สงวน. 2547. **การวิจัยเชิงคุณภาพทางมานุษยวิทยา** : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- จตุเทพ ยาสุมุท. 2543. **ทุนทางสังคมในชุมชนชนบทภาคเหนือ**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. 2544. **๖๐ ปี ฉัตรทิพย์ นาถสุภา**. กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ไฉน สนสกล. 2535. **การอ้างชาติพันธุ์และผสมผสานกลมกลืนของชาวมอญ : กรณีศึกษาเฉพาะชุมชน บ้างบางขันหมาก จังหวัดลพบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชนัญ วงษ์วิภาค และคณะ. 2547. **การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน**: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ณณิณี เกิดลาภ. 2544. **ศึกษาประเพณี - พิธีกรรมของชาวซอง กิ่งอำเภอเขาคีรีขาม จังหวัดจันทบุรี**: วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นงคราญ กาญจนประเสริฐ. 2545. **การศึกษาภูมิปัญญาชุมชนในการผลิตสิ่งของเครื่องใช้ โดยใช้ เทคโนโลยีชาวบ้านของประชากรในจังหวัดพิษณุโลกและสุโขทัย**. พิษณุโลก : ม.ป.ท.
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร. 2544. **“เศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์” ใน ชั่วกาล ทุญ์ป็น, สมเกียรติ ตั้งนโม, บก. ชุมชนพัฒนา กับโลกาภิวัตน์ วิกฤตโลก วิกฤตไทย อะไรคือทางรอด**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์.
- ฝนวันจันทร์ ศรีจันทร์. 2543. **การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของคนในเมืองประวัติศาสตร์ กรณีศึกษา เมืองประวัติศาสตร์พิมาย**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พรพีไล เลิศวิชา. 2532. **คีรีวงจากไพร่หนีนาย ถึงธนาคารแห่งขุนเขา** : สถาบันพัฒนาชนบทมูลนิธิหมู่บ้าน.
- พระครูธรรมสรคุณ (เขียน ขนุธสโร). 2544. **อารยธรรมของ จันทบุรี**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยรายวัน.
- _____. 2546. **ประเพณีของ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยรายวัน.
- พัฒนา กิติอาษา. 2543. **แนวความคิดหลักทางสังคมวิทยา เรื่องชุมชนนิยม**. เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการระดับชาติ สาขาสังคมวิทยา ครั้งที่ 1.
- ภมรรัตน์ สุธรรม. 2546. **พลวัตชุมชนกับการพึ่งตนเองในภาคตะวันตก**. กรุงเทพฯ : สถาบันวิดิทรรศน์.
- ฤดีมน ปิติสนธิ. 2539. **วิถีชีวิต สังคม วัฒนธรรม ประเพณีและประวัติศาสตร์ ชุมชนไท-พวน อำเภอ บ้านฝื่อ**: วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สนทยา พลศรี. 2545. **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

- สุกัญญา สุตบรรทัด. 2545. **พัฒนาการการถ่ายทอดข่าวสาร ความรู้ และอุดมการณ์ ของหนังสือพิมพ์ไทยภายใต้แรงกดดันของกลุ่มชนชั้นนำและกลุ่มผลประโยชน์.** กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุเทพ สุนทรเสถียร. 2548. **ชาติพันธุ์สัมพันธ์ แนวคิดพื้นฐานทางมานุษยวิทยาในการศึกษา อัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ ประชาชาติ และการจัดองค์การความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์.** กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ.
- สุเรขา สุพรรณไพบุลย์. 2530. **การศึกษาของกลุ่มชาติพันธุ์ของ.** ม.ป.ท. : ม.ป.พ.
- สุวิทย์ ทองศรีเกตุ. 2539. **พิธีกรรมต่างๆ ในนครศรีธรรมราชที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์.** ม.ป.ท. : ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยครุนครศรีธรรมราช.
- สำนักศิลปวัฒนธรรมและพัฒนาชุมชน. ม.ป.ป. **ทรัพยากรธรรมชาติ แม่น้ำจันทบุรี.** (แผ่นพับ). จันทบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- วันวิสา อุ๋นขจร. 2549. **อัตลักษณ์ของในภาคตะวันออก : กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ของที่ตำบลคลองพลูกิ่งอำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดจันทบุรี.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ศุภชัย เจริญวงศ์. 2544. **ถอดรหัสการพัฒนา.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เด็อนตุลา.
- อนุช อาภาภิรม และคณะ. 2544. **โบกมือลาโลกาภิวัตน์.** กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- อภิญา เฟื่องฟูสกุล. 2546. **Identity.** กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- อาภรณ์ จันทร์สมวงศ์, บก. 2544. **พลวัตชุมชนไทยในสมัยโลกาภิวัตน์.** กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนชุมชนพัฒนา.
- อัมภา จันทราภาศ. 2543. **ทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.